

V Praze dne 29. března 2017
č. j.: SPH 537/2017

Závazné stanovisko

Kanceláře prezidenta republiky – Odbor památkové péče

k záměru obnovy a restaurování architektury závěru katedrály sv. Víta, Václava a Vojtěcha

Kancelář prezidenta republiky – Odbor památkové péče, příslušná podle § 2 vládního nařízení č. 55/1954 Sb., o chráněné oblasti Pražského hradu, vydává na základě § 14 odst. 3 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, toto závazné stanovisko:

Správa Pražského hradu, příspěvková organizace, příslušná hospodařit s majetkem tvořícím areál Pražského hradu, předložila podle § 14 odst. 1 zákona č. 20/1987 Sb. žádost č. j.: SPH 537/2017 o závazné stanovisko k záměru opravy vnějšího kamenného pláště závěru katedrály sv. Víta v rozsahu mezi kaplemi sv. Ostatků (Saská, Šternberská) a kaplí sv. Anny. Zásah zahrnuje komplexní restaurování architektury do výše zábradlí spodního ochozu, včetně náhrobních desek druhotně zavěšených na opěrných pilířích, odborné čištění vitráží a konzervaci okenních mříží.

Kancelář prezidenta republiky – Odbor památkové péče žádost posoudil z hlediska zájmů státní památkové péče na ochraně Pražského hradu, který je, včetně jeho areálu, nařízením vlády č. 147/1999 Sb., o prohlášení a zrušení prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky, prohlášen za národní kulturní památku, a stanoví:

- záměr obnovy a restaurování architektury závěru katedrály sv. Víta, Václava a Vojtěcha je přípustný při dodržení následujících podmínek:

- systematické restaurování zahrne vnější kamenný plášť kaplí sv. Ostatků (sv. Vojtěcha, sv. Doroty, Saské, Šternberské), kaple Panny Marie (sv. Trojice, sv. Kříže, sv. Ludmily, Císařské či Berkovské), kaple sv. Jana Křtitele (sv. Antonína Poustevníka, Arnošta z Pardubic), kaple Arcibiskupské (sv. Materny, sv. Háty, Pernštejnské, Kinských, Moravské, Cyrilometodějské) a kaple sv. Anny (Nostické). Součástí zásahu bude konzervace zábradlí spodního ochozu včetně revize měděného žlabu k němu přiléhajícímu. Stejně jako při předchozích etapách bude doplněno olověné oplechování kryjící mezeru mezi žlabem a kamenným zábradlím. Bude provedena rekonzervace dostupných partií opěrných pilířů vysokého chóru, zvláště šikmých stříšek v úrovni zábradlí spodního ochozu (v místech, kde opěrný pilíř vystupuje z půdorysu závěru). Partie opěrných pilířů od římsy dolů bude především zkontrolována a případně upravena patinou. Vitráže nejsou zásadně poškozeny, ale vyžadují odborné vyčištění

a ošetření. Mříže osazené v okenních otvorech, bude třeba nově překotvit a provést standardní obnovu povrchových úprav.

Pískovcový plášť a ostění oken kaplí pocházejí z velké části ještě ze 14. stol. (vyjma polygonu kaple sv. Jana Křtitele, který byl v hmotě zcela obnoven Jednotou v 2/2 19. století), kružby v oknech jsou dílem obnovy v 19. století. Některé pruty oken jsou také ještě ze 14. století. Současný stav jednotlivých částí odpovídá době uplynulé od poslední opravy a dlouhodobému působení negativních povětrnostních vlivů (polovina dotčené partie je orientována k severu). Kromě obvyklých závad na kamenných profilovaných částech, spíše menšího rozsahu, lze konstatovat především degradaci maltových spár a znečištění povrchů antropogenními vlivy, mechy a řasami.

- zásah, který je třeba typologicky považovat za restaurování architektury, bude prováděn pod přímým trvalým dozorem restaurátorů, kteří jsou držiteli příslušných restaurátorských licencí Ministerstva kultury České republiky, na základě schválených restaurátorských záměrů, které předloží s dostatečným předstihem Odboru památkové péče Kanceláře prezidenta republiky.

Restaurování kamenných nepolychromovaných profilací, prvků architektonického členění, povrchů a kvádrového zdiva bude provádět restaurátor, který je držitelem licence pro restaurování nepolychromovaného kamene (např. ve znění povolení MKČR: „restaurování nepolychromovaných nefigurálních uměleckořemeslných děl z kamene“).

Restaurování sochařské výzdoby bude provádět držitel odpovídající restaurátorské licence pro restaurování sochařských děl a výzdoby (např. ve znění povolení MKČR: „restaurovat nepolychromovaná sochařská umělecká díla v kameni“).

Údržbu a opravu vitráží bude provádět držitel restaurátorské licence pro restaurování vitráží (např. ve znění povolení MK ČR: „restaurování vitráží (vitrají) – případně - restaurování uměleckořemeslných děl ze skla – uměleckořemeslných vitráží (vitrají) s malbou).

Kovářské práce jsou spíše uměleckořemeslného charakteru, k jejich opravě a k případné výrobě kopií některých prvků není třeba přímo restaurátorské licence, postačí dostatečná odbornost a zkušenost (umělecký kovář a zámečník s praxí při obnově památek).

Ostatní pracovníci, kteří se pod vedením restaurátorů budou na zásahu podílet, musí být dostatečně odborní a zkušení. Podle dosavadních znalostí budou převažovat kamenické práce na čištění povrchu zdiva a profilací a obnově spár. Předpokládáme tedy vzdělání v oboru kameník či kamenosochař s minimálně pětiletou praxí na památkových objektech typu katedrály sv. Víta. Tato podmínka v ohledu kvalifikace se specializací na historické objekty platí i pro klempíře – olováře, kteří budou revidovat stávající žlaby a doplňovat oplechování.

- Lešení bude z nekorodujícího materiálu. Bude založeno s maximálním ohledem na stavbu a zároveň tak, aby poskytovalo pracovníkům dostatečný prostor pro práci. Mělo by být postaveno tak, aby bylo v každém patře průchozí po celém obvodu závěru katedrály, resp. realizovaného rozsahu akce. Smí být kotveno pouze do spár v kamenném zdivu (a to nejlépe do jejich křížení), přičemž nesmí dojít k žádnému poškození kvádrů. Kotvy nebudou v žádném případě umísťovány do subtilních profilací ani do kružeb oken. Celá stavba i

demontáž lešení a veškerá další manipulace s materiálem bude prováděna s maximální ohleduplností, vylučující riziko poškození vitráží, kamenných součástí a plastických detailů stavby. Hlavní dodavatel – dle předpokladu restaurátor kamene - je povinen proškolit firmu, která bude stavbu lešení provádět (musí mít bezpodmínečně zkušenosti s obdobnou složitou stavbou). Proškolení bude stvrzeno zápisem za přítomnosti technického dozoru Správy Pražského hradu.

- Po postavení lešení provede odpovědný restaurátor společně s dozorem investora Odboru nemovitého majetku Správy Pražského hradu a zástupcem Odboru památkové péče Kanceláře prezidenta republiky podrobnou prohlídku. Při ní budou evidovány a označeny všechny závady (trhliny a jiné poruchy, posuny, zvětřalá nebo jinak narušená místa, chybějící či poškozené detaily apod.). Na místě bude dohodnut způsob opravy a konkrétní technologický postup, případně nutné konzultace se specialisty. Po průzkumu bude zváženo, v jakém rozsahu budou demontovány kované mříže. V případě zjištění závažnějších poruch, které ovšem při průzkumu nebyly detekovány, bude k jejich posouzení přizván statik - specialista na historické konstrukce.

- Před zahájením mokrých technologických procesů budou nejprve odstraněny výkvěty solí v soklové části. Doporučujeme očištění suchým kartáčem a odsátí včetně všech zcela uvolněných částí vysavačem. Teprve potom bude celý povrch okna a zdiva šetrně omyt čistou vodou pod mírným tlakem (ideálně teplou vodou, či kombinací páry a vody). Tlak vody nesmí ohrozit poškozené a uvolněné části vitráží ani poškodit povrch kamene. Zcela by neměly být odmyty části rozpadlého pískovce, který by bylo ještě možno zpevnit (případně je třeba provést zajišťovací prekonzervaci). Okna budou před mytím zabezpečena proti zatékání vody do interiéru. V případě potřeby budou také používány rosné stěny a parní čištění. Obecně lze konstatovat, že použití horké vody v kombinaci s párou je pro čištění plochy kamene ideální (samozřejmě za pečlivého sledování teploty – nesmí dojít k teplotnímu šoku materiálu). Při použití rosné stěny je třeba dodržovat technologické postupy, tj. nechat vodu působit tak dlouho, aby dostatečně změkčila krusty. Pro naměkčení krust i pro případné povrchové odsolení je vhodné použití buničinových obkladů (např. Arbocel, buničina musí být vždy bez obsahu chemických látek – např. protipožárních). Používat lze mýdlovou, čpavkovou, octovou vodu či vodný roztok hydrogenuhličitanu amonného, ale je třeba dodržovat technologické postupy a obecně spíše nižší koncentraci účinných látek. Vždy budou provedeny testy před plošným použitím.

Buď před prvním mytím nebo po vyschnutí budou povrchy kamenného zdiva, zasažené mechy, řasami apod., ošetřeny vhodným biocidním prostředkem (např. Porosan). Neměly by však být používány přípravky na bázi kvarterních amoniových solí, které mohou negativně ovlivňovat finální hydrofobizaci. Omývání povrchu bude opakováno podle potřeby, vhodné je občas spláchnout celý povrch.

Čištění povrchu pískovce bude prováděno také mechanickou cestou (povrch bude čištěn měkkými kartáči; krusty budou odstraňovány brusnými kamenickými houbičkami, brusným rounem, skalpelem atd.), avšak šetrně, bez zásahu do vlastního povrchu kamene. Mechanické čištění musí být kombinováno s mokrou cestou (v podstatě broušení pod vodou – což zamezuje příliš invazivnímu zásahu). Neprodyšné krusty budou jemně mechanicky odstraněny, ale pouze tak, aby nebyl porušen originální povrch kamene. Zvláštní ohled, především při odstraňování krust, bude brán na stopy originálního opracování kamene a případné zbytky vápenných nátěrů. Naopak žádoucí je odstranění dřívějších patinačních úprav

(patrně pigment v akrylátovém roztoku), které měly ztmavlé plochy zdiva zesvětlit. V některých případech se osvědčilo naměkčení rozpouštědly (např. Aceton, Ultra apod.).

Po očištění povrchu budou vyspraveny trhliny a další poruchy v kameni. V případě zjištění závažnějších poruch bude k jejich posouzení přizván statik - specialista na historické konstrukce, který navrhne způsob opravy. Zvětralý pískovec bude zpevněn napouštěním schválenými prostředky na organokřemičité bázi. Hlubší korozní kaverny, v nichž by se mohla držet voda, budou zaplněny vápenným tmelem.

V případě, že některé části kružbového zábradlí spodního ochozu jsou poškozeny trhlinami, budou porušené části po provizorním zajištění (odsouhlaseném statikem) vyříznuty a nahrazeny kopiemi z přírodního pískovce (odpovídající zrnitosti, pevnosti a barvy).

- Z výplní spár bude zvětralá a nesoudržná malta opatrně odstraněna do hloubky minimálně 20 mm tak, aby nebyla porušena hrana kvádrů nebo profilu. Potom budou spáry vymyty vodou pod mírným tlakem, aby byl odstraněn všechen jemný prach a případné nečistoty. Pokud budou ve spárách zachyceny vložené úlomky břidlice, které při práci parlérovské (případně arrasovské) huti byly použity jako aretační podložky při kladení kvádrů (mimo jiné z důvodu dodržení čistého spárořezu a nevytlačení čerstvé ložné malty vahou kvádrů), je třeba případně přisekat břidlice tak, aby nevystupovaly do líce nově provedené spáry. Laboratorně bylo doloženo, že vlivem chemických procesů za určitých podmínek může dojít ke vzniku sádrovcových produktů.

Při spárování bude bezpodmínečně dbáno, aby spáry a přiléhající kámen byly předem dostatečně navlhčeny. Nedostačuje pouze navlhčit stříčkou (rozprašovačem), voda se musí dostatečně nasát do materiálu. Spáry musí být pečlivě utaženy a velmi se osvědčilo jejich utemování dřevem (za předpokladu, že bylo jádro pečlivě nanášeno a utaženo kovovou špachtlí). Povrch spáry bude zároveň s hranou kvádrů, případně by měl kopírovat nerovnosti plochy. Pro delší životnost je zásadně důležitá další péče o čerstvě provedené spáry. Hotové spáry je třeba několikrát denně vlhčit (pouze stříčkou, nikoliv hadicí - samozřejmě tak, aby se nevyplavovalo pojivo či plnivo), zejména v horkých dnech. Vlhčení je třeba opakovat do vyžrání malty (2 až 4 týdny podle klimatických podmínek).

Malta používaná pro spárování a ložné plochy při přesazování či vložkách bude vápenná. Preferovány jsou materiály míchané na stavbě z kvalitního pojiva (např. Vápenka Mokrá) – nejlépe předem našlehanou kaši z vápenného hydrátu (hydroxid vápenatý Ca(OH)_2). Ideální je uleželý kašový vápno dobré kvality a stáří (např. prodej Velké Bílovice) a další osvědčená a vyzkoušená pojiva (např. ověřená vápna naložená v jamách atd.). Použití hydraulických příměsí je povoleno, ale příměs musí tvořit 1 až max. 8%; příklady příměsí: pucolánové a technopucolánové složky (3-8%), trasy (4-8%), kvalitní bílý cement (3 - 5%). Šedý portlandský cement je zcela vyloučen (především z důvodu nevhodné barevnosti základu malty před samotným probarvováním, ale také z důvodu, že některé pískovce (zvláště z oblasti Kostelce a Brandýsa nad Labem) s ním negativně reagují a degradují. V případě potřeby (specifického požadavku) lze použít i tzv. románský vápno (někdy označované jako románský cement) a to jako samostatné pojivo. Používat lze samozřejmě i další typy přírodního hydraulického vápna (NHL). Všechny složky v případě pochyb budou konzultovány s vybraným technologem a případně i s chemikem, kteří vyloučí možné pochybení a pomohou s optimalizací směsi. Pro injektáže případně odloučených ploch či trhlín bude použit vhodný materiál na vápenné bázi s odpovídajícím plnivem (mramorová

moučka, opukový prach, čistý křemičitý prach a případně siloxan pro zvýšení zatékavosti). Lze ovšem použít i osvědčené výrobky (např. VAPO injekt). Organokřemičité přípravky je pro injektáž možno použít též za dodržení technických pauz.

- Pro eliminaci technologické nekázně při mísení je povoleno použití záměsové vody s příměsí maximálně 3% akrylátové složky (např. Sokrat). Malty bude připravovat zodpovědný pracovník pod dozorem restaurátora; je třeba zaručit stejnorodost materiálu – nejlepší je, když malty za suchého stavu připravuje pouze jeden pracovník, stejně tak bude připravována záměsová voda. Akrylát na stavbě jiným způsobem používán nebude. Zcela vyloučeno je natírání spáry i jen záměsovou vodou před spárováním, je určena pouze do malty (jako smáčedlo usnadňující promísení složek). Pracovníci budou dbát na pečlivé promíchání pojiva a plniva před použitím (čím déle, tím lépe). Rozdělané množství malty bude důsledně zpracováno najednou, protože z technologického hlediska není přijatelné, aby zavadlá malta byla znovu rozmíchávána. Malty budou s dostatečným předstihem vyvzorkovány a předloženy ke schválení zástupcům Odboru památkové péče Kanceláře prezidenta republiky. Mimo jiné bude i doloženo, kdy a kde byly navržené maltové směsi použity.

Zrnitost plniva směsi se bude řídit velikostí spáry a také tím, zda se jedná o jádro (pouze v případě rozměrnějších vložek, doplnění, dotmelování – netýká se běžného spárování) či svrchní (kontaktní) vrstvu. V zásadě zrnitost písků či kameniva bude dosahovat až cca. 50% velikosti spáry (modelově to znamená: pokud je šířka spáry 12mm, největší složkou písku či kameniva bude zrno o maximální velikosti 6mm, u jádra může být složka zrnitosti až 12mm i více – dle fyzikálních možností) nebo je třeba provést s technologickou důsledností více vrstev s dodržáním technologické pauzy. Velmi důležité je, aby zrnitost použitého písku byla stejnoměrná od nejmenší frakce po největší (každá složka zrnitosti je rovnoměrně zastoupena, včetně prachových součástí. Pokud písek obsahuje jílové součásti, je třeba laboratorně doložit, že jsou stabilní (nebobtnají, nejsou hygroskopické a případně mají pozitivní hydraulické vlastnosti). Je možno plnivo míchat i uměle či doplňovat plnivo přírodní, které vyhovuje podmínkám. Také je třeba, aby v plnivu byla stejně zastoupena složka ostrá a oblá (oblázky i drcené ostré prvky), často tyto parametry splňují říční písky. Pokud tomu tak není, je třeba mísit písky kopané s říčními (obsah jílových částí ve směsi nesmí nepřesahovat 5%), ale za výše uvedených podmínek. Je třeba doložit ložisko písků (např. Sázavské písky, Borek - náplavka Lahovice, Střeleč).

Malty budou podle potřeby probarvovány vhodnými pigmenty. Není vhodné provádět patinaci spár pouze povrchově, již samotná malta by měla mít vhodný odstín (ne třeba ještě výsledný, ale dle zkušenosti aspoň střední probarvení), který vytvoří vhodný základ pro správnou barevnost spáry. Spáry by měly spolu s kamenem z hlediska barevnosti tvořit celek, který nebude rastrován výrazně světlejšími liniemi. Vhodné pigmenty je třeba rozetřít ve vodě aspoň den před použitím. Barevnost malty kde jsou použity takto připravené pigmenty, bývá stabilnější a lépe vyzrává. Barevnost spárovací malty se pochopitelně musí přizpůsobit spárované partii zdíva s ohledem na barevnost dotčené plochy.

Pro zpevňování narušeného kamene budou používány organokřemičité přípravky. K vytvoření křemičitého gelu dochází uvnitř pórového systému reakcí s vlhkostí, obsaženou v materiálu, póry zůstávají volné a difuzní odpor povrchové vrstvy se zvýší jen nepatrně (materiál může „dýchat“), nezadržuje v ošetřeném materiálu vlhkost. Proces by měl být prováděn maximálně ve dvou cyklech (nebo podle nasákavosti a stavu kamene). Přípravky by měly být hydrofilní (bez hydrofobizačního účinku). Přednost bude dána přípravkům,

se kterými je restaurátor zvyklý pracovat, pokud to ovšem bude osvědčený materiál, který byl úspěšně použit na území Pražského hradu nebo prošel testování ÚTAM AV ČR dle zadání Odboru památkové péče Kanceláře prezidenta republiky (Porosil Z, RZ; Funcosil; Imesta; Wacker).

Biocidní prostředky působí represivně i preventivně, chrání po dlouhou dobu sanovaný povrch před novým růstem mikroflóry. Prostředky použité k odstranění a prevenci růstu řas a mechtů by však neměly být na bázi kvarterních amoniových solí, které mohou negativně ovlivňovat hydrofobizaci. Musí být zaručena kompatibilita s hydrofobním prostředkem.

- Odborný zásah a především čištění bude provedeno na vitrážích všech kaplí zahrnutých do letošní etapy. V oknech kaple sv. Ostatků (sv. Vojtěcha, sv. Doroty, Saské, Šternberské) je osazena vitráž podle návrhu Josefa Mockera a Františka Seqense, kterou realizovala Tyrolská huť pro sklomalbu a katedrální sklo z Innsbrucku v letech 1877 – 1878. Ve středním okně je vyobrazena postava Panny Marie obklopená klečícími anděly, pod ní sv. Vojtěch, Dorota a Beno. V levém okně uprostřed je apoštol Ondřej, níže sv. Anežka Česká, sv. Vít a sv. Jan Sarkandr. V pravém okně je uprostřed apoštol Jakub starší, sv. Alois, sv. Alfons a sv. František Paduánský.

V oknech kaple Panny Marie (sv. Trojice či Nejsvětější Trojice, sv. Kříže, sv. Ludmily, Císařská či Berkovská) je vitráž opět podle návrhu Josefa Mockera a Františka Seqense, kterou realizovala Tyrolská huť pro sklomalbu a katedrální sklo z Innsbrucku v letech 1895 – 1896, kdy je osadil pražský sklenář Bedřich Milde. Na středním okně je zobrazena Nejsvětější Trojice, na levém okně Panna Marie, sv. Vojtěch, sv. Cyril a sv. Kliment a na pravém okně sv. Jan Křtitele, sv. Ludmila, sv. Metoděj a sv. Václav.

V oknech kaple sv. Jana Křtitele (sv. Antonína Poustevníka, Arnošta z Pardubic) je osazena vitráž s architektonickými vzory podle návrhu Josefa Krannera. Střední okno je z roku 1864 a postranní z roku 1866. Josef Matyáš Trenkwald navrhl figurální kompozici středního okna a Antonín Lhota figurální kompozice oken postranních. Na střední vitráži jsou zobrazeny postavy trůnící Panny Marie s Ježíškem na klíně, sv. Antonína Poustevníka a sv. Jana Křtitele, níže potom za retábem oltáře arcibiskup Arnošt z Pardubic. Levé okno zobrazuje sv. Petra, sv. Františka Serafinského a sv. Alžbětu. Na okně pravém je zobrazen sv. Pavel, sv. Gizela a sv. Rudolf. Vitráže realizoval Jan Zachariáš Quast. Střední okno bylo osazeno v roce 1865 a boční v roce následujícím.

Vitráže v oknech kaple Arcibiskupské (sv. Materny, sv. Háty, Pernštejnské, Kinských, Moravské, Cyrilometodějské) navrhl Josef Mocker a František Seqense a realizovala je Tyrolská huť pro sklomalbu a katedrální sklo z Innsbrucku v letech 1877 – 1878. Ve středním okně je zobrazen sv. Jan Nepomucký s anděly, v pásu níže je sv. Bedřich a sv. Leopold. Na levém okně je zobrazen apoštol Tomáš, pod ním sv. Antonín Paduánský, kterému se zjevuje malý Ježíš. Na pravém okně je výše vyobrazen apoštol Jan a níže sv. Rodina.

V kapli sv. Anny (Nostické) je osazena vitráž na motivy středověké malby z východní stěny kaple, která byla překryta v roce 1876. Ta znázorňovala Pannu Marii a její rod. Motivem vitráže je Rodokmen královského rodu Davidova. Ve spodní části je zobrazen arciotec Jesse a z jeho srdce vyrůstá strom, větvemi ovinující poprsí praotců a králů. Nejvýše v kalichu lilie je vyobrazena trůnící Panna Marie. Kružbu vyplňují znaky evangelistů a Krista. Autorem uměleckého návrhu je Jan Swerts a realizaci provedla Tyrolská huť pro sklomalbu a

katedrální sklo z Innsbrucku v roce 1878. Lokalizace a stručný popis vitráží je proveden z interiéru katedrály.

Zasklení je provedeno jako vitráž z tabulek barevného skla různých tvarů doplněných malbou (zdobení bylo realizováno různou technologií – může být provedeno i z vnější strany!), spojovaných olověnými profily. Předpokládáme, že technické provedení je shodné jako u sousedních oken, kde jsou výplně osazeny a zatmeleny v ploše okna z vnitřní, v oblasti vlastní kružby z vnější strany. Jednotlivé části budou restaurátorsky konzervovány na místě. Zásah se zaměří zejména na výměnu či zajištění prasklých nebo rozbitých tabulek, upevnění uvolněných dílů do olověné osnova, fixaci olověné sítě k výztuhám a doplnění sklenářského tmelu. Nepředpokládáme vyjímání vitráží, které nejsou ve vysloveně špatném stavu. Na místě budou zváženy možnost stabilizace a především čištění.

Železné výztuhy malého profilu budou podle stupně koroze buď nahrazeny novými, z kovářsky zpracované nerezové oceli (v nožovém profilu), povrchově upravené černěním, nebo zbaveny koroze a opatřeny ochranným nátěrem jako ostatní kovářské výrobky (podmínky jsou uvedeny níže v odstavci o kovářských pracích). Zkontrolovány a případně nahrazeny budou nevyhovující úponky přidržující olověnou síť u kovových výztuh (z důvodu koroze či nevhodné dimenze). Často jsou to v případě katedrály olověné pásky, ale vitrážistě doporučují spíše měděné drátky.

Při napouštění sklenářského tmelu fermeží (cca. 14-21 dní po tmelení) bude přimíšena trocha vhodného pigmentu (např. i grafitu) pro mírné zpatinování čerstvých tmelů. Vyčištěny a lehce přebroušeny budou i ponechávané sklářské tmely, které budou opraveny novým sklenářským tmelem a také přetřeny fermeží se slabou příměsí pigmentu. Pokud ve starém tmele budou pouze vlasové trhlinky, postačí jejich zatmelení, není třeba tmel vysekávat.

- V rámci obnovy dotčené partie pláště katedrály předpokládáme konzervační ošetření výztuh v oknech. Tyto výztuhy jsou dvojího typu: silnější (táhla související i se statikou stavby), osazené do kamenných ostění a slabší, osazené mnohdy jen do sklenářského tmelu (ztužující olověné konstrukce vitráží). Všechny prvky budou šetrně, ale důkladně očištěny od případných korozních produktů. Okna kaplí jsou také opatřena vnějšími mřížemi z prutů kvadratického průřezu. Mříže tvoří prutová pole spojená obvodovým rámem. Ideální by bylo z důvodu konzervace kamene i kovu mříže sejmout, to je však možné pouze v případě, že demontáž neohrozí pískovcové profilace a pruty okna. Nové kotvení bude upřesněno po demontáži mříže. V zásadě je třeba vycházet z předpokladu, že kotevní prvky budou vyrobeny kováním z nerezové oceli jako rozebíratelné (tedy na šroubové spoje) a provedeny tak, aby mříž nebyla v přímém kontaktu s gotickou profilací. Podle stavu kotevních otvorů bude rozhodnuto, jak bude nové kotvení provedeno. Jinou variantou kotvení může být pouze využití stávajících spár ve zdivu - do pískovcového zdiva nelze kotvit nijak. O povrchové úpravě bude rozhodnuto po konzultaci s provádějícím kovářem (černění v ohni či nátěr olejovou barvou). Do objímek, které budou v kontaktu se samotnou mříží, bude vložen olověný dilatační plech.

Pokud budou odstraňovány nátěry, nebude v žádném případě používáno odstraňovačů na kyselé či zásadité bázi. Soudobé nátěry či korozi lze odstranit buď mechanicky nebo – v případě demontáže mříže – také opatrným opálením. Využít lze k odstranění nátěrů prostředky na bázi rozpouštědel, jež se při pracích v areálu Pražského hradu dobře osvědčily (např. Chemsearch Chemstrip, Colorlak P 05, P07, P 08, Barvy Laky P 8512 případně 8513, a další, např. na bázi dichlormethanu). Pokud budou základní nátěry na suříkové bázi, je možno

je ponechat a po odmaštění doplnit nový základní nátěr také suříkem. Všechny případně ponechané historické výztuhy budou opatřeny novou povrchovou úpravou.

Jako základní nátěr bude použit suřík rozmíchaný ve fermeži. Oxid olovnato-olovičitý (Pb_3O_4) přesněji tetraoxid diolovnat-olovičitý, nebo orthoolovičitan olovnatý (triviálními názvy suřík nebo minium) je těžká, sytě oranžovočervená až ohnivě červená krystalická nebo amorfní látka. Jako plnivo olejové – fermežové barvy představuje i v současnosti nejlepší antikorozi ochranu (a to jak chemicky tak po fyzikální stránce).

Svrchní nátěr se potom provede grafitem rozmíchaným dle standardní technologie ve fermeži (bez sušidel). Každý typ nátěru (základní i svrchní) bude proveden minimálně ve dvou vrstvách. Je třeba dbát na dodržování technologických pauz; nepovažujeme za vhodné, aby byla prováděna mezivrstva (např. syntetický nátěr s příměsí grafitu) nebo přimíchávána sušidla (nedoporučujeme příměs kobaltového prášku).

Postup míchání barvy (jak suříkové, tak grafitové) je následující: nejprve se nasype trochu suříku či grafitu do míchací nádoby a zalije trochou fermeže, tuto hmotu (hustá kaše) je potom třeba roztírat (nikoliv jen zamíchat). Postupně se pak dolévá fermež a přisypává pigment (suřík pro základ anebo grafit pro svrchní nátěr). Směs se stále pečlivě promíchává. Po finálním namíchání by hustota měla zhruba odpovídat konzistenci hustší smetany (u grafitu záleží na velikosti zrna). Na den či dva je dobré směs odstavit, občas promíchat a případně doředit fermeži nebo naopak dosypat odpovídající plnivo. Vhodnou hustotu je třeba vyzkoušet zkušebním nátěrem (sleduje se míra krytí a roztíratelnosti). Při samotné aplikaci - natírání - je třeba připravenou fermežovou barvu neustále průběžně míchat. Použité plnivo (suřík/grafit) na rozdíl od obvyklých hobby barev má tendenci rychle sedat na dno. Pro grafitový nátěr je vhodné volit co nejmenější grafit (černý či šedý), s barvou je potom snadnější práce a lépe kryje. Poslední svrchní nátěr se po polymeraci rozleští kartáčem. Na závěr po úplném vyžrání bude povrch převoskován a rozleštěn kartáčem. Pokud by poslední fermežový nátěr nedostatečně vyžrál, může vosk (včelí, KRBN atd.), zpravidla rozdělaný v technickém benzínu, opět nastartovat polymeraci (nátěr změkne a táhne se). Pokud to bude situace vyžadovat, např. v případě kotvy či trnu gotického stáří, lze ve zvláštní případě užít moderního antikoroziho prostředku pro injekci (např. Feroxon).

- Nepředpokládá se celoplošná demontáž olovené výplně spár mezi díly zábradlí, prutů a kružby okna, spíše revize a lokální temování olova. V případě zjištění rozevřených spár bude zvažováno temování, klínování nebo i nové zalití olovem. Pokud by stav některých stávajících maltových spár byl shledán technicky nevyhovujícím (např. z důvodu vyššího namáhání), možné přistoupit k jejich zalití olovem. Spáry v šikmých plochách parapetů oken a stříšek opěrných pilířů budou na základě předchozích zkušeností zality olovem. Definitivní rozhodnutí však bude učiněno po důkladném posouzení na místě. U použitého olova je důležité dbát na jeho čistotu. Doporučujeme olovo slité do malých kusů (malé destičky), které se snadno v tyglíku roztaví přímo na lešení. Tavba by měla být prováděna dle technologických pravidel, zejména je třeba pamatovat na stupeň tání ($327,5\text{ }^{\circ}\text{C}$) a olovo by nemělo být zbytečně přepalováno silným plamenem. Dochází při tom k povrchovému přehřátí, se kterým je spojeno zvýšení výskytu nečistot (oxidy apod.), jež zhoršují vlastnosti materiálu. Zálivky – olovené spáry, musí být po vychladnutí zarovnané zároveň s kamenem (či mírně vypouklé ven). Nesmí být ponořeny pod hranu kamene. Také je třeba pamatovat na dostatečný počet vzdušníků (čím více, tím lépe) a kvalitu použité hlíny (nejlépe keramické).

- Nově oplechovány budou všechny ohrožené horizontální partie v rozsahu dané etapy. Oplechování může být zvaženo i v závislosti na ohrožení některého originálního dílu. Pro případné oplechování bude použito olověného plechu (ideálně 3mm - pro vyplechování spodních partií kružeb zábradlí případně postačí Pb plech tloušťky 1mm). V kružbovém zábradlí budou obvyklým způsobem doplněny klempířské prvky utěšňující mezery mezi kružbou a měděným žlabem a chránící horizontální partie proti zatékání. Stejně jako v ostatních případech budou provedeny z olověného plechu. Ložné plochy budou upraveny vápennou maltou tak, aby byl plech kvalitně podložen.

Prověřeny budou všechny stávající klempířské práce v rozsahu etapy, včetně kotevních prvků dešťového svodu. Pokud budou některé z nich z korodujících materiálů, je třeba je nahradit prvky měděnými. Speciálně je třeba prověřit jižní svod na kapli sv. Ostatků, který při letošním tání prokázal chybnou funkci. Odtávající sníh v koleně zamrzl a měděné roury nebyly dostatečně těsné.

- Pro závěrečné hydrofobní ošetření povrchu budou použity organokřemičité prostředky (např. Porosil VV kompatibilní s předchozím ošetřením). Tyto přípravky vytváří na kameni mikrovrstvičku silikonového polymeru, vlastní póry zůstávají volné. Difuzní odpor se sice zvýší, ale dle dlouholetých zkušeností přijatelně bez negativních důsledků. Při této úpravě je nezbytné dbát na vhodné povětrnostní podmínky a na předepsanou nebo ještě nižší koncentraci roztoku – v závislosti na vsakových zkouškách, které budou provedeny protokolárně a s předstihem. Povrch skla je třeba chránit před znečištěním resp. před zasažením hydrofobizačním prostředkem. Skleněná výplň bude na závěr ještě očištěna a přešetřena.

Vsakové zkoušky Karstenovou trubicí budou provedeny ve vybraných technologicky reprezentativních místech (zanesených do plánové dokumentace či schématu) před zahájením restaurátorských prací. Další zkoušky budou následovat po kompletním dokončení čištění a na závěr po dokončení všech technologických kroků zásahu (včetně hydrofobizace). Protokoly i plánové přílohy budou součástí restaurátorské zprávy.

- Pro další pokračování systematických dokumentačních prací je třeba provést zaměření, které dosud schází (případně nezávisle na vlastní opravě). Zaměření bude provedeno v dostatečné a obvyklé podrobnosti (2D, reálný spárořez), digitálně (dwg. a dgn.) a především v takovém termínu, aby se s ním dalo ještě během zásahu pracovat. Technologie zaměření musí odpovídat všem standardům plánové dokumentace, který je v současnosti používán pro dokumentaci katedrály. **Je třeba pamatovat, že základní zaměření musí být provedeno před stavbou lešení.**

- Restaurátoři provedou standardní fotodokumentaci stavu před opravou, v průběhu opravy a po opravě. Fotografie ve zprávě budou dobře popsány a lokalizovány. Odevzdány budou SPH všechny snímky na DVD – tyto není třeba popisovat či lokalizovat. Pro hlavní restaurátorskou zprávu budou vybrána reprezentativní místa v rozsahu etapy (např. 20 snímků lokalizovaných i v plánové dokumentaci – vždy v každém oddílu zásahu – např. dle kaplí), která budou dokumentována před zahájením prací, v průběhu prací např. po dočištění či po spárování a na závěr prací. Důležité je zachovat fotografický záběr partie (tzn. dokumentovat totéž místo ze stejného úhlu) a zdokumentovat na něm postupný průběh postupu prací. Technologické detaily by měly být součástí. Lešení umožní i pořízení profesionální fotodokumentace architektonických a sochařských detailů pro fototéku Pražského hradu. Zhotovitel je povinen

umožnit fotografovi určenému Správou Pražského hradu přístup na lešení a po nejnutnější dobu jej neomezovat v práci.

- Pro účely dokumentace budou pořízeny formy a sádrové odlitky vybraných detailů (prvky sochařské nebo architektonické výzdoby nebo jejich části, ploch s výrazným dobře dochovaným kamenickým opracováním, vytesané nápisy apod.). Odlity budou vybrané kamenické značky.

- Konzervace musí být včetně hydrofobizace dokončena do konce **října**, tedy pokud by nebylo extrémně teplé počasí. Tento důvod je čistě technologický, protože teploty kolem a pod 10°C vylučují práci prakticky se všemi technologiemi používanými během restaurátorského zásahu (nemluvě o nebezpečí čtenějších dešťových srážek).

- Práce budou probíhat pod dohledem pracovníků Odboru památkové péče Kanceláře prezidenta republiky, kteří budou s dostatečným předstihem informováni o veškerých změnách v postupu opravy. Všechny materiály a technologické postupy musí být odpovědnými zástupci schváleny (zápisem do stavebního deníku). Detaily postupu a technologií budou upřesňovány na místě, stejně jako používané materiály. Dodavatel bude počáteční stav i průběh prací dokumentovat a na závěr odevzdá podrobnou restaurátorskou zprávu doplněnou fotografickou dokumentací. **Součástí zprávy bude i doporučení budoucí údržby (např. dokončení restaurování výplní okna z vnitřní strany, obnova hydrofobizace po určité době). S tímto doporučením budou seznámeni všichni dotčení pracovníci Správy Pražského hradu a budou se jím při komplexní péči o katedrálu řídit.**

Odůvodnění:

Správa Pražského hradu předložila podle § 14 odst. 1 zákona č. 20/1987 Sb. žádost č. j.: SPH 537/2017 o závazné stanovisko k záměru opravy vnějšího kamenného pláště závěru katedrály sv. Víta mezi kaplemi sv. Ostatků (Saská, Šternberská) a kaplí sv. Anny.

Kancelář prezidenta republiky při posouzení žádosti a stanovení požadavků uvedených ve výroku tohoto stanoviska vycházela ze systematického sledování stavu katedrály sv. Víta a zvláště z výsledků předběžného průzkumu realizovanému z výškové plošiny. Ten provedli zástupci Odboru památkové péče Kanceláře prezidenta republiky v úzké spolupráci s restaurátory odpovídající odborné kvalifikace a zástupci správy objektu ze Správy Pražského hradu v únoru letošního roku (2017). Průzkum zahrnul posouzení stavu exteriéru, ale i interiéru chrámu (z důvodu určení skutečného rozsahu v předstihu) v plánovaném rozsahu připravované konzervace architektury. Dále stanovisko zohledňuje mnohaleté zkušenosti s restaurováním jednotlivých partií chrámu. Přes pečlivý průzkum je třeba při realizaci památkové obnovy pláště objektu s tak komplikovaným stavebně historickým vývojem předpokládat, že po zahájení prací bude třeba vycházet ze skutečného shledaného stavu a všechny zásahy upřesnit až po prohlídce z lešení.

Základní materiálové a technologické podmínky určené tímto závazným stanoviskem vychází ze standardních a tradičních technologických požadavků památkové péče obvyklé pro realizaci restaurování architektury významného historického objektu, na které je v chráněném areálu Pražského hradu třeba klást zvláštní důraz. Ze stejných důvodů je třeba trvat na tom, že samotnou realizaci stavby mohou provádět pouze dostatečně zkušení restaurátoři a řemeslníci

s odbornou praxi v rámci oboru památkové stavební obnovy historických objektů - katedrál. Požadavky na realizaci restaurování architektury na katedrále sv. Víta, vyžadují významně vyšší odborný standard než obvyklá památková obnova.

Toto závazné stanovisko vychází z § 14 odst. 3 zákona č. 20/1987 Sb., podle něhož v závazném stanovisku orgán státní památkové péče vyjádří, zda práce uvedené v žádosti o závazné stanovisko jsou z hlediska zájmů státní památkové péče přípustné, a stanoví základní podmínky, za kterých lze tyto práce připravovat a provést; základní podmínky musí vycházet ze současného stavu poznání kulturně historických hodnot, které je nezbytné zachovat při umožnění realizace zamýšleného záměru.

Poučení:

Proti tomuto závaznému stanovisku se nelze samostatně odvolat. Takové odvolání lze podat až proti rozhodnutí, které bude na základě závazného stanoviska vydáno.

Vyřizuje: xxx

xxx